

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

7 sierpnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Ewa Stefańska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jacek Grela

SSN Marcin Łochowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 7 sierpnia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Banku w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach

z 30 maja 2022 r., I ACa 610/21,

w sprawie z powództwa M.W. i K.W.

przeciwko Bank w W.

o ustalenie, ewentualnie o zapłatę,

1) oddała skargę kasacyjną;

2) zasądza od pozwanego na rzecz powodów po 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym, z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.

Jacek Grela
(M.T.)

Ewa Stefańska

Marcin Łochowski

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 13 stycznia 2021 r. Sąd Okręgowy w Katowicach w sprawie z powództwa M.W. i K.W. przeciwko Bank (Spółka Akcyjna) Oddział w P., ustalił w punkcie pierwszym, że umowa kredytu hipotecznego z 8 lutego 2010 r. jest nieważna, a w punkcie drugim orzekł o kosztach postępowania.

Sąd Okręgowy ustalił, że 11 lutego 2010 r. powodowie zawarli z Bank S.A. Oddział w P. umowę kredytu hipotecznego. Umowa została sporządzona 8 lutego 2010 r. w oparciu o wzorzec stosowany przez poprzednika prawnego pozwanego. W § 2 ust. 1 umowy wskazano, że bank zobowiązał się oddać powodom do dyspozycji kwotę 300 000 zł oraz że kredyt jest indeksowany do waluty obcej CHF. Zgodnie z § 2 ust. 2 i 3 umowy kredyt przeznaczony był na budowę domu systemem gospodarczym, a okres kredytowania wynosił 240 miesięcy. W § 3 ust. 1-4 umowy określono wysokość oprocentowania kredytu, wskazując, że kredyt oprocentowany jest według zmiennej stopy procentowej, ustalonej jako suma stopy referencyjnej LIBOR 3M (CHF) oraz stałej marży banku w wysokości 3,60 punktów procentowych, przy czym bank uprawniony był do naliczania oprocentowania wyższego o jeden punkt procentowy w razie zaprzestania przez powodów zasilania prowadzonego przez bank rachunku środkami pochodzącymi z całości wynagrodzenia (świadczenia, przychodu) z działalności gospodarczej. W § 6 umowy określono sposób i terminy spłaty kredytu, wskazując, że spłata kredytu ma następować w 240 równych miesięcznych ratach kapitałowo-odsetkowych (ust. 1, 2 i 4), przy czym w okresie karencji kapitału płatne miały być wyłącznie raty odsetkowe (ust. 5).

W § 10 ust. 3 umowy wskazano szacunkowy całkowity koszt kredytu wynoszący 132 171,41 zł, wyliczony w oparciu m.in. o założenie, że oprocentowanie kredytu nie ulegnie zmianie, że kwota kredytu zostanie wypłacona jednorazowo w całości oraz że kredytu udzielono bez okresu karencji. W kalkulacji nie uwzględniono także różnic kursowych. Zgodnie § 10 ust. 4 umowy w celu ustalenia szacunkowego całkowitego kosztu kredytu indeksowanego zastosowano kurs sprzedaży waluty obcej obowiązujący w banku w dniu sporządzenia umowy.

W § 16 ust. 1 umowy wskazano, że w zakresie nieuregulowanym umową zastosowanie mają postanowienia Regulaminu kredytu hipotecznego udzielanego przez bank, który zgodnie z § 1 ust. 2 umowy stanowił jej integralną część.

Sąd pierwszej instancji ustalił ponadto, że w § 4 ust. 1 Regulaminu wskazano, że kredyt udzielany jest w złotych, a na wniosek (w którym wnioskodawca wskazuje kwotę kredytu wyrażoną w złotych z zaznaczeniem, że wniosek dotyczy kredytu indeksowanego do waluty obcej) bank udziela kredytu indeksowanego do waluty obcej. Zgodnie z § 7 ust. 4 Regulaminu w przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej wypłata kredytu następować miała w złotych według kursu nie niższego niż kurs kupna zgodnie z tabelą obowiązującą w momencie wypłaty środków z kredytu. W przypadku wypłaty kredytu w transzach, stosowany miał być kurs nie niższy niż kurs kupna zgodnie z tabelą obowiązującą w momencie wypłaty poszczególnych transz. Saldo zadłużenia z tytułu kredytu wyrażone miało być w walucie obcej i obliczane według kursu stosowanego przy uruchomieniu kredytu lub przy wypłacie poszczególnych transz.

W § 9 ust. 2 pkt 1 Regulaminu wskazano, że w przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej raty kredytu podlegające spłacie wyrażone są w walucie obcej i w dniu wymagalności raty kredytu pobierane są z rachunku bankowego, o którym mowa w ust. 1, według kursu sprzedaży zgodnie z tabelą obowiązującą w banku na koniec dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu. Zgodnie z ust. 2 pkt 1 Regulaminu w przypadku dnia wymagalności raty kredytu przypadającego na dzień wolny od pracy, stosowany miał być kurs sprzedaży zgodnie z tabelą obowiązującą w banku na koniec ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu. Postanowienia dotyczące stosowania bankowych kursów walut zawarte zostały także w § 14 Regulaminu, dotyczącym przewalutowania kredytu. W § 14 ust. 8 wskazano, że obliczenie kwoty kapitału po zmianie waluty kredytu następuje w przypadku zmiany waluty kredytu z waluty obcej na złote – według kursu sprzedaży waluty obcej do złotych, zgodnie z tabelą obowiązującą na 2 dni robocze przed dniem realizacji zmiany waluty kredytu (pkt 1), w przypadku zmiany waluty kredytu ze złotych na walutę obcą – według kursu kupna waluty obcej do złotych, zgodnie z tabelą obowiązującą na 2 dni robocze przed dniem realizacji zmiany waluty kredytu

(pkt 2) oraz w przypadku zmiany waluty kredytu z waluty obcej na inną walutę obcą – według ilorazu kursu sprzedaży dotychczasowej waluty kredytu do złotych oraz kursu kupna nowej waluty kredytu do złotych, zgodnie z tabelą obowiązującą na 2 dni robocze przed dniem realizacji zmiany waluty kredytu (pkt 3).

Sąd Okręgowy ustalił ponadto, w okresie od 26 lutego 2010 r. do 26 czerwca 2014 r. powodowie dokonali spłaty kredytu w łącznej kwocie 91 097,57 zł.

Strony 26 czerwca 2014 r. zawarły aneks nr 1 do spornej umowy kredytu. Zgodnie z § 1 ust. 1 aneksu spłata kredytu indeksowanego następować miała w walucie obcej CHF, do której kredyt jest indeksowany. W § 1 ust. 4 wskazano, że raty spłaty kredytu pobierane będą z rachunku bankowego w walucie CHF, natomiast zgodnie z § 2 ust. 1 i 3 aneksu wszelkie opłaty i prowizje (z wyjątkiem prowizji od wcześniejszej spłaty, która zgodnie z § 2 ust. 2 miała zostać pobrana z rachunku wskazanego w dyspozycji wcześniejszej spłaty), a także składki z tytułu ubezpieczeń pobierane miały być z rachunku bankowego prowadzonego w złotych, wskazanego w załączniku do umowy. W okresie od 27 czerwca 2014 r. do 7 października 2019 r. powodowie dokonywali spłaty kredytu bezpośrednio we frankach szwajcarskich. Suma dokonanych przez nich w tym okresie spłat wyniosła 38 295,81 CHF.

Sąd pierwszej instancji uznał, że w świetle art. 69 ust. 1 oraz art. 69 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (dalej: „pr.bank.”) kwota zobowiązania powodów nie została w kwestionowanej umowie określona w sposób precyzyjny i jednoznaczny. Wskazał, że wysokość zobowiązania powodów była indeksowana miernikiem wartości wyznaczonym swobodnie przez pozwany bank a powodowie nie mieli wiedzy o wysokości kredytu wysokości raty oraz kwocie pozostałej do spłaty. Zdaniem Sądu Okręgowego, umowa jako sprzeczna z art. 353¹ k.c. oraz art. 69 pr.bank., powinna zostać unieważniona, bowiem nie wskazuje na konkretną kwotę, na którą opiewa. Ponadto zastosowana w umowie klauzula waloryzacyjna, uzależniająca wysokość raty kredytowej od kursu CHF, została sformułowana w sposób naruszający powyższe przepisy. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, z klauzuli tej wynika, że raty będą wyliczane nie od kwoty kredytu, ale będą ustalane jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w walucie indeksacyjnej po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut określonego

w bankowej tabeli kursów. Raty składają się m.in. z części odsetkowej, zatem w praktyce powodowie spłacali odsetki wyliczane nie od kwoty udzielonego kredytu, ale od salda zadłużenia wyrażanego w CHF.

Sąd Okręgowy zauważył, że w umowie nie wskazano wysokości kredytu we frankach szwajcarskich, kursu, po jakim dojdzie do przeliczenia kwoty kredytu, ani wysokości zobowiązania w walucie indeksacji. Z tytułu zawartej umowy nigdy nie wypłacono powodom środków we frankach szwajcarskich. W istocie udzielony powodom kredyt, zdaniem Sądu Okręgowego, jest kredytem złotowym, a przeliczenie kwoty kapitału kredytu na kwotę wyrażoną w walucie obcej, stanowiącej podstawę wyliczania rat kredytu, przeliczanych następnie z powrotem na złotówki, nastąpiło na podstawie klauzuli abuzywnej, a zatem bezskutecznej. Zaznaczył, że postanowienia umowne dotyczące indeksacji nie zawierały odniesienia do jakichkolwiek zewnętrznych, obiektywnych mierników, przez co umożliwiały bankowi swobodne określanie kursów waluty, nie pozwalając jednocześnie kredytobiorcom na kontrolę celowości i legalności sposobu ustalania tych kursów. Sąd Okręgowy podkreślił także, że przeliczenie złotych na franki szwajcarskie i odwrotnie miało następować przy przyjęciu kursów wynikających z tabel kursowych pozwanego. W konsekwencji bank uzyskał wyłączne prawo do określania kursu CHF dla potrzeb rozliczeń z pozwanym.

Sąd pierwszej instancji podniósł, że wysokość świadczenia powodów była określana jednostronnie, co stanowi o rażącym naruszeniu ich interesów oraz o sprzeczności postanowień indeksacyjnych z dobrymi obyczajami, a zatem o ich abuzywności, która leży u podstaw dochodzonego przez powodów roszczenia. Przyjął, że z uwagi na sprzeczność ustanowionego w klauzuli waloryzacyjnej sposobu naliczania odsetek z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa (art. 69 ust. 1 i ust. 2 pkt 5 pr.bank.), klauzula taka, jak i cała umowa kredytu, powinny zostać uznane za nieważne. Zgodnie z art. 58 k.c. czynność prawna, która jest sprzeczna z ustawą (bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa), jest nieważna.

Sąd pierwszej instancji stwierdził, że bezsprzecznie pozwany ma status przedsiębiorcy, a powodowie status konsumentów w rozumieniu art. 22¹ k.c.

Zaznaczył, że mechanizmy służące do przeliczania złotych na franki szwajcarskie, nie były uzgodnione z powodami. Spoczywający na pozwanym z mocy art. 385¹ § 4 k.c. obowiązek dowodowy nie został więc spełniony. W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy uznał za abuzywne postanowienia umowy dotyczące mechanizmu przeliczania kursu waluty, a więc mechanizmów, przy użyciu których klauzule waloryzacyjne te były wykonywane.

Sąd pierwszej instancji stwierdził, że nie ma w niniejszej sprawie możliwości wykonania umowy po wyeliminowaniu postanowień o charakterze abuzywnym. Wskazał, że utrzymanie w mocy umowy kredytowej bez klauzul waloryzacyjnych, ale z pozostawieniem oprocentowania według stawki LIBOR, nie jest możliwe. Sąd Okręgowy uznał analizowaną umowę za nieważną w całości, przy czym wskazał, że nieważność ta datowana jest od dnia jej zawarcia, podkreślając, iż przepis art. 385¹ k.c. nie wyklucza zastosowania sankcji nieważności na podstawie art. 58 § 2 k.c. Sąd ten wskazał ponadto, że zarówno powód, jak i powódka, wyrazili wolę ustalenia nieważności umowy, będąc w pełni świadomi konsekwencji takiej decyzji, stąd powództwo główne o ustalenie uwzględniono.

Wyrokiem z 30 maja 2022 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach oddalił apelację pozwanego i orzekł o kosztach postępowania.

Sąd Apelacyjny wskazał, że zasadne było przyjęcie istnienia po stronie powodów interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieważności umowy, na podstawie art. 189 k.p.c., głównie z uwagi na istnienie niepewności co do stosunku zobowiązaniowego łączącego strony, która nie może zostać usunięta w drodze orzeczenia w sprawie o świadczenie.

Sąd drugiej instancji stwierdził, że oceny prawne Sądu pierwszej instancji, prowadzące do uwzględnienia powództwa o ustalenie zasługiwały na akceptację. Podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, że zawarte w kwestionowanej przez powodów umowie postanowienia dotyczące indeksacji mają charakter niedozwolony. Mechanizm ustalania przez bank kursów waluty, który pozostawia bankowi swobodę, jest sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta, a klauzula, która nie zawiera jednoznacznej treści i przez to pozwala

na pełną swobodę decyzyjną banku, jest klauzulą niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c.

Sąd Apelacyjny wskazał, iż w kwestionowanej przez stronę powodową umowie ustalono, że jej integralną część stanowi Regulamin kredytu hipotecznego udzielanego przez bank. Z definicji zawartej w § 2 pkt 2 Regulaminu wynika, że kredyt indeksowany do waluty obcej to kredyt oprocentowany według stopy procentowej opartej na stopie referencyjnej, dotyczącej waluty innej niż złote, którego wypłata oraz spłata odbywa się w złotych w oparciu o kurs waluty obcej do złotych, według Tabeli. Z kolei w § 1 pkt 12 Tabelę określono jako „Tabelę kursów walut obcych obowiązującą w Banku”. Ponadto z załącznika do umowy kredytowej – „Oświadczenia kredytobiorcy zw. z zaciągnięciem kredytu zabezpieczonego hipoteką” wynika, że aktualna wysokość kursów waluty obcej dostępna jest w placówkach banku. Ani w umowie, ani w stanowiącym jej część Regulaminie, nie wskazano jednak kryteriów, według których ustala się kursy walut obowiązujące w banku, stanowiące podstawę obliczenia kwot: wypłacanego kredytu lub jego transz oraz wysokości spłacanych rat. W tym kontekście Sąd Apelacyjny stwierdził, że odwołanie do kursów walut zawartych w „Tabeli kursów” ogłaszanych w siedzibie banku oznacza naruszenie równorzędności stron umowy przez nierównomierne rozłożenie uprawnień i obowiązków między partnerami stosunku obligacyjnego. W opisanych powyżej okolicznościach pozwany bank miał możliwość jednostronnego regulowania wysokości rat kredytu indeksowanego kursem franka szwajcarskiego. Jednocześnie prawo banku do ustalania kursu waluty nie doznawało żadnych umownych ograniczeń w postaci skonkretyzowanych, obiektywnych kryteriów zmian stosowanych kursów walutowych.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że zastrzeżone w umowie kredytu indeksowanego do waluty obcej klauzule, kształtujące mechanizm waloryzacji, jako określające główne świadczenie kredytobiorcy, podlegały badaniu pod względem abuzywności jako niesformułowane jasno i rzetelnie, zrozumiałe dla konsumenta. Konsekwencją stwierdzenia niedozwolonej klauzuli umownej, spełniającej wymagania art. 385¹ § 1 k.c., jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, przy czym art. 385¹ § 2 k.c. wyłącza stosowanie art. 58 § 3 k.c.

Przy tym, nieuczciwe postanowienia indeksacyjne nie powinny być zastępowane innym mechanizmem przeliczeniowym opartym na przepisach kodeksu cywilnego. Jeżeli chodzi o dalszy byt umowy, po wyeliminowaniu spornych klauzul, Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, według którego w niniejszej sprawie nie było to możliwe.

Pozwany wniósł skargę kasacyjną, w której zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w całości. Zarzucił naruszenie: art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”); art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13; art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 3 ust. 1 i art. 4 ust. 1 dyrektywy 93/13; art. 69 ust. 3 pr.bank. oraz art. 65 k.c. oraz art. 358 § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13; art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz w związku z motywem dwudziestym pierwszym dyrektywy 93/13; art. 189 k.p.c.; art. 385¹ § 1 i art. 385² k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 dyrektywy Rady 93/13; art. 58 § 1 i 3 w zw. z art. 353¹ k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 pr.bank. Na tej podstawie skarżący wnosił o uchylenie w całości wyroku Sądu Apelacyjnego i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie powództwa, ewentualnie przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługuje na uwzględnienie.

Strony zawarły umowę kredytu indeksowanego kursem waluty obcej. Według Sądu Apelacyjnego, postanowienia dotyczące przeliczenia kwoty kredytu i spłat na CHF są abuzywne, a bez nich umowa nie może funkcjonować, co prowadzi do wniosku, że umowa ta nie wiąże powodów, a spełnione w wykonaniu wynikającego z niej zobowiązania świadczenia są nienależne. Skarżący podważa to stanowisko, formułując zarzuty, które już wielokrotnie były przedmiotem oceny w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Chybiony jest zarzut skarżącego, że z perspektywy art. 385¹ § 1 k.c. konieczna jest rozłączna ocena klauzuli ryzyka walutowego (powiązania zawartej umowy z walutą obcą) i klauzuli *spreadu* walutowego (a raczej klauzuli kursowej regulującej sposób ustalania kursu wykorzystywanego do przeliczenia złotych na CHF w trakcie

wykonywania umowy), składających się łącznie na zawartą w umowie klauzulę przeliczeniową.

Sąd Najwyższy wyjaśnił już w orzecznictwie, że klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron w celu ustalenia wysokości ich świadczenia. Z kolei klauzula spreadowa nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu przeliczeniowego i wynikającego z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji klauzule te składające się na przyjęty w umowach kredytu mechanizm przeliczeniowy są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczępienie jest zabiegiem sztucznym (zob. wyroki SN: z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 902/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 910/22; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22; z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22; z 8 marca 2023 r., II CSKP 1095/22; z 12 kwietnia 2023 r., II CSKP 1531/22; z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22; z 8 listopada 2023 r., II CSKP 2099/22).

Nie jest również trafny zarzut skargi kwestionujący sposób ujęcia przez Sąd Apelacyjny przesłanki „jednoznaczności” postanowienia umownego w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej zostało już wyjaśnione, że wymóg, zgodnie z którym warunek umowny musi być wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, powinien być rozumiany jako nakazujący nie tylko, aby dany warunek był zrozumiały dla konsumenta z gramatycznego punktu widzenia, ale także, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu, tak aby konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne (zob. wyrok z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Árpád Kásler i Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt., pkt 75; podobnie wyrok z 20 września 2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andriuc i in. przeciwko Banca Românească SA, pkt 45).

Klauzula przeliczeniowa zawarta w analizowanej umowie stron nie została jednoznacznie sformułowana, skoro na jej podstawie bank mógł swobodnie (dowolnie) ustalić wysokość oddanej do dyspozycji powoda kwoty kredytu w CHF, a on nie był w stanie z góry oszacować kwoty, którą miał obowiązek świadczyć, skoro zasady przewalutowania określał jednostronnie bank (zob. m.in. wyroki SN: z 4 listopada 2011 r., I CSK 46/11, OSNC-ZD 2013, nr A, poz. 4; z 15 lutego 2013 r., I CSK 313/12; z 10 lipca 2014 r., I CSK 531/13, OSNC-ZD 2015, nr D, poz. 53).

Inaczej rzecz ujmując, jednoznaczność postanowienia umownego to w tym kontekście także możliwość ustalenia treści stosunku zobowiązaniowego przez przeciętnego konsumenta. Nie chodzi więc jedynie o jednoznaczność językową, ponieważ postanowienia jednoznaczne w tym sensie mogą nie pozwalać na określenie treści zobowiązań, a w szczególności rozmiaru przyszłego świadczenia konsumenta.

Sąd Apelacyjny trafnie uznał za niedozwolone klauzule przeliczeniowe (indeksacyjne) w umowie stron, pozwalające pozwanemu bankowi na swobodne ustalenie kursu walutowego, według którego następuje przeliczenie udzielonego kredytu oraz uiszczanych przez powodów spłat. Stanowisko o niedozwolonym charakterze postanowień, w których możliwość ustalania kursu (a zatem również wysokości świadczeń) zależy od własnej decyzji jednej ze stron, jest już ugruntowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. m.in. wyroki SN: z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48, i tam powołane orzecznictwo; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 334/22; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22). Okoliczność, że swoboda banku w kształtowaniu kursu waluty obcej (CHF) nie była ze względu na uwarunkowania rynkowe nieograniczona, nie zwalniała go z obowiązku wskazania w umowie reguł ustalania kursu wymiany waluty obcej stosowanego w celu obliczenia kwoty rat kredytu w taki sposób, aby kredytobiorca miał możliwość w każdej chwili samodzielnie ustalić ten kurs.

Zamieszczone w umowie kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej klauzule kursowe ucieleśniające także klauzule ryzyka walutowego określają główne świadczenia stron w rozumieniu art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c. (zob. wyroki SN: z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22;

z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, oraz wyroki TSUE: z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, pkt 39, 50, 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, pkt 48, 52; z 10 czerwca 2021 r., C-776/19-C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, pkt 56).

Konsekwencją uznania, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., jest stwierdzenie bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączone z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (zob. m.in. uchwałę SN z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 87, oraz uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56, a także m.in. wyroki SN: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22). Zatem uznanie, że postanowienia odnoszące się do przeliczania kwoty kredytu oraz uiszczanych spłat na walutę obcą są niedozwolonymi postanowieniami umownymi oznacza, iż zgodnie z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c., nie wiążą one powodów. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż warunek umowny uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć z reguły skutek w postaci „przywrócenia” sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku tego warunku [zob. wyrok z 21 grudnia 2016 r., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, Francisco Gutiérrez Naranjo i Ana María Palacios Martínez przeciwko Cajasur Banco i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA), pkt 61-62].

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uchwale składu całej Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22 (OSNC 2024, nr 12, poz. 118), w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów (pkt 1. uchwały). W razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego

lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie (pkt 2. uchwały). Wymaga podkreślenia, że według art. 87 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym uchwała składu całej Izby, z chwilą jej podjęcia, uzyskuje moc zasady prawnej, co oznacza, że wiąże inne składy Sądu Najwyższego (zob. art. 87 i 88 ustawy o Sądzie Najwyższym).

W konsekwencji nieuzasadnione są zarzuty skargi odnoszące się do możliwości wypełnienia luki w umowie przez odwołanie się do mechanizmu ustalania kursu walutowego przewidzianego w art. 358 § 2 k.c., tj. przyjęcia na potrzeby wyliczeń średniego kursu NBP, możliwości jej wykonywania w świetle art. 69 ust. 3 pr.bank., ewentualnie zastosowania art. 56 lub 65 k.c., a co za tym idzie – utrzymania umowy. Sąd Najwyższy odrzucił również możliwość odwołania się w celu określenia oprocentowania kredytu utrzymanego jako złotowy do stawki referencyjnej LIBOR (zob. wyrok SN z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, oraz postanowienia SN: z 27 kwietnia 2023 r., I CSK 2707/22; z 2 czerwca 2023 r., I CSK 4115/22).

Nie jest również uzasadniony zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje trafny pogląd, że kredytobiorca, mimo dochodzenia od banku roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia, ma również interes prawny w ustaleniu braku związania umową kredytu, zwłaszcza jeżeli umowa nie została jeszcze w całości wykonana (zob. np. wyroki SN z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 44, i z 1 czerwca 2022 r., II CSKP 364/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 51, i powołane w nich orzecznictwo).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną, a stosownie do art. 98 § 1, 1¹ i 3 k.p.c. oraz § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie obciążył skarżącego kosztami postępowania kasacyjnego.

Jacek Grela

Ewa Stefańska

Marcin Łochowski

(M.T.)

[r.g.]